

Kateřina Rosíková, Jakub Popovický z Popovic a další studenti z českých zemí na univerzitě ve Wittenberku, Ústav archivnictví a pomocných věd historických Filozofické fakulty JČU v Českých Budějovicích, 2019, 204 s. – oponentský posudek (M. Holý)

Posuzovaná diplomová práce navazující dílčím způsobem na bakalářskou tezi Kateřiny Rosíkové, jež se zabývala osobností Jakuba Popovického z Popovic, je věnována studentům z českých zemí na vitemberské univerzitě v 16. a raném 17. století (dle autorky celkem 1240 jednotlivců!). Ačkoli akademická peregrinace obecně, stejně jako studijní cesty obyvatel českého státu do zahraničí, včetně takzvaných kavalírských cest, se těší dlouhodobé pozornosti domácího i zahraničního bádání, stále zbývá řada témat, která nebyla doposud detailně zpracována. Zájem o studia na Leucoree v předmoderní době přitom představuje jedno z nich.

I z tohoto důvodu se téma diplomové práce Kateřiny Rosíkové, která vychází především z aplikace tradičních metod historické práce (autorka sama bohužel na detailnější charakteristiku užitých metod rezignovala), jeví jako vhodně zvolené. Problematiku se K. Rosíková rozhodla kromě poměrně stručného úvodu, jenž je věnován především stávajícímu českému a částečně i zahraničnímu bádání k dané tematice a naznačení struktury práce, a závěru uchopit v celkem čtyřech tematicky zaměřených kapitolách.

První z nich se zejména na základě dostupné literatury soustředí na představení možností edukace obyvatel českého státu v době předbělohorské, a to od nejnižšího stupně po studia univerzitní. Pozornost přitom věnuje jak městskému školství tvořícímu páteř vzdělávacího systému v českých zemích, tak také českobratrským i dalším konfesně nekatolicky orientovaným školám, včetně jejich katolických protějšků, zejména pak vzdělávacích institucí Tovaryšstva Ježíšova. Dále se K. Rosíková v této části práce soustředí snad až příliš detailně s ohledem na hlavní téma práce na přiblížení základních trendů a možností v oblasti akademické peregrinace z českých zemí do zahraničí a také seznamuje s počátky i dalším rozvojem vitemberské univerzity, stejně jako s informacemi o hlavních osobnostech spojených s Leucoreou.

Druhá kapitola se soustředí na tradiční analýzu údajů vitemberské matriky o studentech z českých zemí od počátku fungování univerzity po rok 1620. Data přitom čerpá z jejího, dnes již bohužel poněkud zastaralého edičního zpřístupnění (C. A. Foerstemann ad.). Nejprve představuje podobu matriky i formy zápisů, rovněž ve vazbě na sociální původ studentů, respektive jejich majetkové zázemí (*pauperes* či *gratis inscripti*). Velmi detailně sleduje především geografický původ studentů. Za pozitivní považují maximální snahu K. Rosíkové o lokalizaci místa narození, respektive místa, k němuž se vázalo latinské označení užitě v matričním zápise (někdy ne rodiště). Taková identifikace není často snadná. Logicky jsou přitom velmi silně zastoupeny lokality s luterským, často německojazyčným obyvatelstvem v Čechách a na Moravě. Samostatná pozornost je věnována šlechtickým studentům z českých zemí a také na základě soupisu J. Köstlina specifické skupině studujících, kteří na Leucoree získali některý z akademických titulů. Těch přitom nebylo ani 10%.

Na následné kariéry někdejších vitemberských studentů, samozřejmě pouze u té části, kde je možné je vůbec sledovat, se soustředí třetí část práce. Samostatně sleduje uplatnění v rámci soudobého systému školství, jež stálo v předbělohorské době většinou na počátku kariéry, dále zaměstnání ve šlechtických službách v roli vychovatelů, působení v městské, vrchnostenské či zeměpanské správě a konečně správě církevní, v níž se logicky uplatnilo velké množství bývalých studentů Leucorey. Mezi jejími absolventy pak autorka našla také některé lékaře i právníky. Za v mnoha ohledech spornou považují z hlediska analýzy kariérního curricula použitou kategorii „humanisté“. Literární tvorba, včetně latinské poezie i prózy různých žánrů, byla běžnou součástí života společnosti 16. a raného 17. století, dokonce i samotného procesu vzdělávání, a jen omezeně souvisí s kariérním uplatněním.

Čtvrtá část práce se pak zaměřuje na studenty vitemberské univerzity optikou jejich dochovaných ego-dokumentů, konkrétně dvou deníků, čtyř štambuchů a souboru korespondence Václava Mítmánka s jeho otcem, který byl edičně zpřístupněn Kamilem Kroftou. V případě *alb amicorum*, kterým je věnována nejdetailnější pozornost, analyzuje autorka sociální kontakty majitelů štambuchů, které dokreslují jejich zahraniční studia. Otázkou zůstává, do jaké míry bylo nutné věnovat tolik prostoru jednotlivcům nepohybujícím se v okruhu vitemberské univerzity. To se pak částečně týká i rozboru některých pasáží deníků, kterým věnovala pozornost již starší literatura, a jež se Vitemberku dotýkají jen omezeně (diaria Šimona Proxena ze Sudetu a Jana Strialia z Pomnouše).

Diplomovou práci Kateřiny Rosíkové uzavírá primárně sumarizační závěr o rozsahu cca pěti stran. Autorka v něm rekapituluje hlavní oblasti sledované v jednotlivých výše zmíněných kapitolách. Je do jisté míry škoda, že rezignovala na výraznější zdůraznění některých podstatných zjištění, k nimž v rámci analýzy velkého vzorku osob dospěla či mohla dospět, stejně tak, že v něm nenaznačila možnosti dalšího bádání zkoumané či příbuzné problematiky.

Zvolenou a výše charakterizovanou strukturu práce považují za logickou a v zásadě funkční. Zahrnuje řadu relevantních témat, která lze na základě dochovaných pramenů (viz dále) zkoumat. Otázkou je, proč nebyl pozměněn název s ohledem na skutečnost, že Jakubu Popovickému se věnuje jen na několika málo stranách. Za klíčové považují pak přílohy práce, jimž K. Rosíková věnovala mimořádnou pozornost. Nejde ani tak o standardní seznam použitých rukopisných i vydaných pramenů a soupis literatury, v němž je obsažena většina podstatných relevantních titulů (posílit by pouze bylo možné některé zahraniční práce), ale zejména o mnoho desítek stran seznamu studentů z českých zemí ve Vitemberku v letech 1502-1620. Autorka v něm výrazně překročila dosavadní stručný soupis Ferdinanda Menčíka z roku 1897. Tento seznam bude moci využívat i další bádání. Mnoho času věnovala autorka také identifikaci osob a nástinu jejich biogramů v poznámkovém aparátu, a to zejména, ovšem nikoli výhradně, na základě *Rukověti humanistického básnictví J. Hejnice a J. Martínka*. Obsaženy jsou pak i další přílohy (soupis šlechtických studentů, počty graduovaných apod., stejně jako několik grafů).

Pokud jde o heuristiku, vyšla K. Rosíková s výjimkou několika štambuchů z pramenů vydaných, a to jak ego-dokumentů, tak pramenů evidenční povahy. Byť by bylo k tématu možné využít i další prameny, archivní, rukopisné i vydané, lze výše uvedené podle mého soudu logicky obhájit nemožností vyčerpat všechny tématu relevantní zdroje, zejména s ohledem na mimořádně vysoký počet osob sledovaných v diplomové práci. Z hlediska dosavadního bádání použila autorka většinu podstatných prací vztahujících se ke zkoumané problematice, zejména domácích, zčásti zahraničních.

Pokud jde o formální stránku práce, je možné konstatovat, že je na velmi slušné úrovni. Obsahuje nevelké množství gramatických chyb. Stejně tak přijatelný je z valné části i styl K. Rosíkové. Jen někdy se uchyluje k některým nepřesným či ne zcela vhodným formulacím, přehnaným, nesprávným či málo srozumitelným tvrzením (je spíše tradovaným mýtem než realitou, že rozkvět školství v českých zemích skončil rokem 1620, s. 11; „*školy Jednoty vynikaly radostnou atmosférou*“, s. 15; pražská univerzita „*byla citelně zasažena*“ povoláním jezuitů 1556, s. 17; štrasburská akademie byla málo navštěvovaná, to je domněnka starší literatury daná zejména neexistencí matriky před rokem 1621 a nedostatečným probádáním tématu, s. 19; akademie v Altdorfu nebyla v době pojednáváné v práci univerzitou, teprve později, nutné rozlišovat pojmy akademie/univerzita, s. 19; Itálie „*bývala kavalíry často navštěvována pro svou konfesijní neutralnost*“, to se u katolické země tolerující nekatolické návštěvníky zcela říci nedá, s. 26, olomoucký biskup Thurz/Thurzo s. 41, M. Collinus se nevrátil do Čech až 1544, ale o několik let dříve, „*Literární působení kněží v latině nebylo natolik přínosné*“, s. 67; gnesioluteráni a nikoli gnosioluteráni, s. 70, v Uherském Brodě „*měla od jakživa Jednota bratrská silné zázemí*“, s. 89, „*pod taktovkou jezuitů*“, s. 94) apod.

Přes výše zmíněné, převážně drobnější nedostatky, je posuzovaná práce cenným příspěvkem k dosavadnímu bádání o akademické peregrinaci obyvatel českého státu 16. a raného 17. století. Jednoznačně splňuje nároky kladené na tento typ prací. Plně ji tudíž doporučuji k obhajobě a navrhuji hodnocení výborně, pokud se kolegyně při obhajobě zodpovědně a logicky vypořádá s výše uvedenými připomínkami.

V Praze dne 2. 1. 2020

Prof. PhDr. Martin Holý, Ph.D.
Historický ústav AV ČR